

ДО 70-РІЧЧЯ ВІКТОРА МИКОЛАЙОВИЧА КВАСНИЦІ

Восьмого квітня цього року виповнилось 70 років від дня народження відомого в Україні та за її межами мінералога і кристалографа, одного з найавторитетніших у нашій державі дослідників алмазів, президента Українського мінералогічного товариства (УМТ), завідувача відділу проблем алмазоносності Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення імені М. П. Семененка НАН України (ІГМР), доктора геолого-мінералогічних наук, професора, члена редколегії “Мінералогічного збірника” Віктора Миколайовича Квасниці.

Віктор Квасниця народився 1942 р. в с. Грицеволі Радехівського р-ну Львівської обл. в селянській сім'ї. У 1958 р., закінчивши Лопатинську середню школу, вступив у Бродівське педагогічне училище. З дипломом шкільного вчителя 1 серпня 1961 р. він розпочав освітянську роботу в школі с. Станіславчик Бродівського р-ну, та вже через два місяці його мобілізували до лав Радянської армії. Після трьох років служби Віктор успішно склав вступні іспити на геологічний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка і з 1 вересня 1964 р. став студентом.

Уже в студентські роки Віктор Квасниця виділявся серйозним ставленням до навчання, допитливістю, схильністю до наукової праці та бажанням нею займатись. Здібного студента швидко помітив ще на першому курсі, читаючи курс кристалографії, професор кафедри мінералогії геологічного факультету, відомий дослідник алмазів Збігнев Владиславович Бартошинський – випускник цього ж факультету і, зокрема, кафедри кристалографії (другої у світі), яку очолював видатний кристалограф середини ХХ ст. проф. Гуго Леонардович Піотровський.

На другому курсі З. Бартошинський залучив Віктора до вивчення кристаломорфології алмазу, а згодом – інших властивостей цього мінералу. Вчитель не помилився у виборі учня – для нього всебічне вивчення алмазу з різних регіонів світу стало головною справою всієї подальшої наукової діяльності.

Після закінчення навчання на геологічному факультеті за спеціальністю “геохімія” 1969 р. Віктор Квасниця вступив в аспірантуру у відділ регіональної та генетичної мінералогії Інституту геологічних наук АН УРСР, у якій навчався під керівництвом Євгена Костянтиновича Лазаренка. Завершивши навчання в аспірантурі вже в Інституті геохімії та фізики мінералів АН УРСР, куди в серпні 1972 р. переведено відділ регіональної та генетичної мінералогії, В. Квасниця з листопада 1972 р. працював молодшим науковим співробітником. У 1974 р. він успішно захистив кандидатську дисертацію на тему “Минералогия и кристаллография алмазов Украины” і з квітня 1980 р. обійняв посаду старшого наукового співробітника відділу регіональної та генетичної мінералогії. У травні 1980 р. В. Квасницю призначено вченим секретарем Інституту геохімії і фізики мінералів АН УРСР, і на цій посаді він перебував до вересня 1982 р.

Незважаючи на завантаженість науково-організаційною роботою і виконанням мінералогічних досліджень за тематикою відділу, Віктор Миколайович продовжував вести скрупульозні дослідження алмазів, які завершив написанням докторської дисертації під назвою “Типоморфизм микрокристаллов алмаза”, яку він успішно захистив 1992 р. і здобув науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук. Ще до захисту докторської дисертації почалося сходження В. Квасниці по службових сходах. У червні 1990 р.

його призначено завідувачем лабораторії електронної мікроскопії відділу проблем алмазності, а з 2000 р. – завідувачем цього відділу уже в ІГМР.

Віктор Миколайович, маючи великий досвід з вивчення кристаломорфології та генетичних особливостей алмазу родовищ Якутії, Архангельської області, Казахстану, Південної Африки, Бразилії та Австралії, порівнюючи їх з даними досліджень алмазів України, націлив тематику відділу на з'ясування їхнього генезису, домігся якщо не розширення, то не згортання розшукових робіт на алмази в межах України. У цій складній, однак дуже важливій справі він дуже багато і плідно працював над усебічним вивченням алмазів та інших мінералів, вивчав електронні знімки з використанням лабораторної бази ІГМР, а згодом – сучасної аналітичної бази Німеччини, співпрацював з її вченими та дослідниками інших країн, зокрема, у рамках Карпато-Балканської геологічної асоціації (КБГА). До цих досліджень Віктор Миколайович залучив талановиту молодь, яка під його керівництвом навчалася в аспірантурі й захищала кандидатські дисертації. Саме це слугувало підставою для присвоєння йому 2008 р. вченого звання професора.

Президент УМТ В. Квасниця вручає О. Цабан Лазаренківську премію для молодих учених і студентів на міжнародній конференції, присвяченій 140-річчю кафедри мінералогії Львівського університету. Шацьк, 2004 р.

Великим і надзвичайно різноманітним є науковий здобуток В. Квасниці. Він – автор і співавтор понад 320 друкованих праць, серед яких 11 фундаментальних монографічних зведень і науково-популярних книг. Віктор Квасниця – знаний фахівець у галузі кристаломорфології та мінералогії не тільки природного алмазу, а й золота, міді, гранату та багатьох інших мінералів. Його дослідження мікрочастин природного алмазу є настільки детальними та інформативними, що можуть слугувати взірцем методичного й наукового підходу до вивчення проблематики. В Україні та, мабуть, і на теренах колишнього СРСР не знайдеться такого дослідника, який би так майстерно володів гоніометричними вимірюваннями кристалів, як В. Квасниця. У цьому він перевершив свого першого вчителя, відомого кристалографа і неперевершеного гоніометриста З. Бартошинського. На результатах цих вимірювань ґрунтується низка праць, які мають важливе генетичне та практичне значення. Завдяки таким натхненним ученим, як В. Квасниця, українська гоніометрична школа продовжує плідну діяльність.

В. Квасниця (сидить другий праворуч) з іншими випускниками геологічного факультету 1969 р. та О. Матковським (стоїть другий праворуч) на кафедрі мінералогії, грудень 2007 р.

Надзвичайно цікавими є дослідження, які останніми роками В. Квасниця проводить разом з Д. Возняком у напрямі вивчення мінеральних і флюїдних включень у кристалах алмазу й циркону з кимберлітів. Отримані дані дають змогу по-іншому розглядати генезис алмазу: кристалізація цього мінералу, очевидно, відбувається не з ультрабазитових та еклігітових магм, а з алмазоутворювального флюїду, основою якого є карбонат.

Віктор Квасниця є автором та співавтором монографій про алмази (“Мелкие алмазы” (1985); “Типоморфизм алмаза и его минералов-спутников из кимберлитов” (1989; соавт. А. Д. Харкив, А. Ф. Сафронов, Н. Н. Зинчук); “Кристалломорфология алмаза из кимберлитов” (1991); “Природа алмаза” (1994, соавт. А. Д. Харкив, Н. Н. Зинчук)), а також співавтором монографії “Типоморфизм минералов полиметаллических и ртутных месторождений Закарпатья” (1984), трьох книг “Мінерали Українських Карпат”: Простые вещества, теллуриды и сульфиды. Киев, 1990; гл. ред. Н. П. Щербак; Гидроксиды, хлориды, йодиды и фториды. Киев, 1998; гл. ред. Н. П. Щербак; Силікати. Львів, 2011; гол. ред. О. І. Матковський; монографічного зведення “Minerals of the Carpathians” (Prague, 2002; ed. by S. Szakall).

Надзвичайно своєчасними і важливими є науково-популярні праці В. Квасниці. Серед них – монографії “Природные кристаллы Украины” (Львов, 1990; соавт. В. И. Павлишин, О. И. Матковский), “Природа алмаза” (Киев, 1994; соавт. А. Д. Харкив, Н. Н. Зинчук), “Самородное золото Украины” (К., 1996; співавтор І. Л. Латиш). У цих працях автори не тільки висвітлили красу і цінність продуктів надр Землі, а й звернули особливу увагу на збереження їхніх унікальних утворень. Саме тому перша книга “Природные кристаллы Украины” вийшла під девізом “Охорона навколишнього середовища”. У ній є розділ “Сохраним мир природных кристаллов”. За цю книгу В. Квасниця зі співавторами нагороджений 1992 р. дипломом Всесоюзного мінералогічного товариства.

Значна також науково-організаційна діяльність В. Квасниці. Він – член національного Комітету КБГА і голова постійної комісії мінералогії, заступник головного редактора видання “Мінерали Українських Карпат”, член редакційних колегій “Мінералогічного журналу” і “Мінералогічного збірника”; член спеціалізованих вчених рад з захисту докторських і кандидатських дисертацій з геологічних наук Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення ім. М. П. Семененка НАН України і геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

У 2001 р. на VI з’їзді Українського мінералогічного товариства Віктора Миколайовича обрано президентом. На той час становище товариства було непростим. Стояло питання: діяти йому чи поступово згортати діяльність. І Віктор Миколайович спокійно та розважливо, як він звик робити все, розпочав активізацію діяльності товариства. Результати не забарились. Завдяки його ініціативі, старанням, безпосередній активній участі 2004 р. засновано щорічний журнал “Записки Українського мінералогічного товариства”. В. Квасниця є його незмінним головним редактором. Завдяки взаємовигідній співпраці УМТ з деякими виробничими геологічними організаціями, навчальними закладами геологічного профілю, Спілкою геологів України товариство щорічно випускає високохудожні календарі з інформацією про мінеральні багатства різних регіонів України, проводить конференції, з’їзди, наукові читання. Під егідою УМТ щорічно проводять конкурс на здобуття премії ім. акад. Є. Лазаренка молодими вченими-мінералогами, започатковано випуск спеціальних поштових знаків із зображенням мінералів і відомих мінералогів тощо, а головне – активізується діяльність відділення УМТ і різноманітна співпраця. В усьому цьому велика заслуга передусім президента УМТ В. Квасниці.

Віктор Квасниця ще в студентські роки знайшов вірну супутницю свого життя Тамару Шем’якіну. З нею виховали двох доньок, одна з яких – Ірина – стала спадкоємницею батька, успішно розвиває мінералогічну кристалографію у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Ми щиро й сердечно вітаємо Віктора Миколайовича Квасницю зі славним 70-літтям, від усього серця бажаємо йому міцного здоров’я, щастя й добра на довгі роки, здійснення усіх задумів і планів у науці, мрії і прагнень в особистому житті.

*О. Матковський, С. Бекеша,
редколегія “Мінералогічного збірника”*